

MUINSUSKAITSEAMET

Vallasvara hooldamine ja hoiutingimused

Linda Lainvoo
Kunstimälestiste peainspektor
Muinsuskaitseamet
Kevad 2017

- Kultuuripärand, vallasvara, mälestised
- Vallasmälestised, eelkõige kunstimälestised
- Hoiustamine ja selleks sobivate tingimuste loomine, riskid, turvalisus
- Põhimõtted, hooldamine
- Erinevad materjalid ja objektid
- Muinsuskaitseameti poolne abi ja nõu vallasmälestise omanikule ning Pühakodade programm

- 13434 objekti (üle 50 % kogu mälestiste hulgast – 26 535 kultuurimälestist kokku)

Enim on kunstimälestisi EELK kirikutes – ca 44 %

2. kohal on EAÕK ca 24 %

3. kohal MPEÕK ca 11 %

vähemal määral leidub muude konfessioonide kirikutes või palvelates, asutustes, haljasaladel, kalmistutel ja kirikuaedades, vähesel määral ka eraisikute valduses

MUINSUSKAITSEAMET

- Kunstimälestis reg-nr 2264
Sargailustus, 17/18.saj (valge metall, tagakülg vaskplekist)

MUINSUSKAITSEAMET

- Kunstimälestis reg-nr 17287
Ristimisnõu, 19.saj (merekarp,
pronks)
Paide kirik

MUINSUSKAITSEAMET

- Kunstimälestis reg-nr 24106
Juuru kiriku lõunavärava
päikesekell, 19/20.saj (dolomiit,
pronks)

Muinsuskaitseseadus

- § 2. Mälestise mõiste

Mälestis on riigi kaitse all olev kinnis- või vallasasi või selle osa või asjade kogum või terviklik ehitiste rühm, millel on

ajalooline,
arheoloogiline,
etnograafiline,
linnaehituslik,
arhitektuuriline,
kunstiline,
teaduslik,
usundilooline

või muu kultuuriväärtus, mille tõttu see on käesolevas seaduses sätestatud korras tunnistatud mälestiseks.

§ 23. Vallasmälestise kasutamise kitsendused

Muinsuskaitseameti loata on **keelatud** vallasmälestist:

- 1) eemaldada kinnismälestisest, mille juurde see kuulub;
- 2) konserveerida, restaureerida, remontida või muuta mälestise ilmet muul viisil;
- 3) kasutada otstarbel, mis ohustab mälestise säilimist.

Konserveerimine, restaureerimine, uurimine

- Mälestise puhul võib kavandavate tööde projektdokumentatsiooni koostada, objektiuringuid ning töid teostada **üksnes** vastava tegevusloaga isik.
- <http://muinas.ee/sinule>
- või
- <http://register.muinas.ee/public.php?menuID=activitylicence>
- Pildistamine, objekti kirjeldamine, hooldus jms “passiivne” uurimistegevus **ei nõua** tegevusluba.

Kunstimälestistega seotud riskid

- Inimeste ring, kes on väärtuslikest esemetest ja nende asukohtadest **teadlik**.
- Omanikuvahetus – üleandmine, pärandamine, kollektsioonist või asjade kogumist lahutamine jne.
- Hooldus, remont, konserveerimine, restaureerimine.
- Ebaseaduslik sisse- ja väljavedu.
- Vargused, sisse-murdmised. Ligi 700 kunstimälestist on varastatud!

Turvalisus

- Hoida kirikuinventari hoiukohas ukсед ja aknad suletuna
- Paigaldada valvesignalisatsioon
- Väikesemõõdulisi väärtuslikumaid esemeid (armulauariistad, küünlajalad jm) hoiustada seifis või lukustatavas kapis
- “Avatud uste perioodil” tagada kirikus pidev valve
- Tunne oma vara! Muinsuskaitseameti pool kogudustele väljastatud Riikliku kaitse all olevate vallasmälestise kaitsekohutuse teatis ehk KKT

NB! Objektidele sobivad keskkonnatingimused saavad alguse **hoonest**

- Vahetult hoone ümber oleva kõrghaljastuse eemaldamine
- Vihmaveesüsteemide puhastamine ja hooldus
- Katustelt ja hoone ümbert eemaldada kuivanud puud ja oksad
- Biokahjustajate eemalhoidmisel jm ohutegurite võimalikeks vältimiseks on oluline korrapärane koristamine
- **Korrapärane hooldus** võimaldab avastada varakult kõikvõimalikke kahjustusi ja rakendada vastavaid ennetus- ja taastusmeetmeid

Objektide kahjustused

- Füüsikalised kahjustused (materjalide niiskusesisalduse muutusest tingitud paisumine ja kahanemine, temperatuuri ja valguskiirguse mõju)
 - Keemilised kahjustused (happeline hüdrolüüs paberi ja naha puhul, oksüdeerumine, metallide korrosioon)
 - Mehaanilised kahjustused (deformatsioon, purunemine, kulumine, pinna määrdumine)
 - Bioloogilised kahjustused (bakterid, mikroseedid, putukad, närilised jm)
-
- Kõik materjalid vananevad aja jooksul

Üldised põhimõtted vallasvara hoidmiseks ja hooldamiseks

• **Väärtustades hooldust ja säilitamist, väheneb vajadust konserveerimise ja restaureerimise järele!**

- Mõnikord on parim lahendus üldse mitte sekkuda
- Ajalooliste objektide peal ei katsetata!
- Vältida õhuniiskuse ja temperatuuri järsku kõikumist ruumis, eriti tundlik on puit
- Putukakahjustuste ja hallituse tekkest (eriti tundlikud on maalid, puitesemed ja trükised) ning tinakatku olemasolust teatada Muinsuskaitseametile. Võimalusel isoleerida ese viivitamatult teistest samaliigilistest esemetest
- Kunstivarade konserveerimist, restaureerimist ja kahjuritõrjet võib teostada üksnes spetsialist
- Remonttööde korral katta kõik objektid, mida pole võimalik ruumist välja viia, kilega, riidega vms, et kaitsta neid ehitustolmu jm eest

MUINSUSKAITSEAMET

Hoiustamine

- Karpi või hoiukohvrise on hea paigutada esemed, kui neid ei kasutata.
- Spetsiaalselt armulauariistadele või ristimisvaagnale tehtud vutlarid lisavad eseme(te)le lisaväärtuse ning terviklikkuse.

MUINSUSKAITSEAMET

Kunstimälestis – Maal

- Mitte asetada maale küttekehade vahetusse lähedusse ja vastu niiskeid ning külmi välisseinu. Eriti käib see puitalusel maalide ja ikoonide kohta.
- Seintest isoleerimiseks kasutada distantsklotse (puidust klots või korgitükk), mis jätaks seina ja eseme vahele paari sentimeetri laiuse õhuvahe.
- Hoida küünlaid ja õlilampe maalidest/ikoonidest ohutus kauguses, nii väldib tuleohtu, küünlavaha ja õlipritsmete sattumist teose vm pindadele.
- Jälgida, et maal ei puutuks otseselt kokku niiskusega, märgpuhastus on keelatud.
- Kui ei esine maalikihtide pudenemist, võib maali ettevaatlikult tolmust puhastada kuiva pehme pintsli või staatilise tolmuharja abil.
- Maalikihtide pudenemisel on keelatud maali puhastada.

Metallesemed

- Esemeid hoiustada puhta ja kuiva õhuga ruumis, kaitsta tolmu eest.
- Esemeid kappidesse või riiulitele hoiustades ei tohiks erinevad metallid omavahel kokku puutuda.
- Vutlar või vastav hoiukarp on sobivaim lahendus.
- Jälgida, et ruumi ei satuks linde, nende väljaheited võivad tekitada metallipinnale söövitavaid plekke.
- Mitte panna niiskeid või märgi esemeid kinnisesse õhutihedasse kappi või seifi.
- Kasutamise järel pesta veiniga kokku puutunud esemeid kohe pehme švammi või lapiga ja kuivatada pehme puuvillase rätikuga täiesti kuivaks.
- Küünlavaha eelmadamiseks kasutada vaid puidust või plastist spaatlit, mitte nuga ega muud teravat eset.
- Mitte kasutada puhastamiseks pastasid või kreeme, kuna nende jäägid võivad jääda ühenduskohtadesse, mikropragudesse jne.

Küünlajalad, laua-, seina- ja kroonlühtrid

- Kroonlühtrite ja küünlajalgade puhastamiseks kasutada staatilist tolmuharja. Klaasist või kristallist panused puhastada sooja veega, kindlasti kuivatada seejärel.
- Küünlavaha eemaldamiseks valada ese üle kuuma veega (mitte asetada üleni vette, vältimaks niiskuse tungimist pragudesse ja hilisemat korrodeerumist).
- Puhastamiseks on keelatud kasutada metallharju või -kaabitsaid, lahuseid, pastasid ja abrasiivmaterjale.
- Elektrijuhtmeid mitte mingil juhul märjaks teha (vana isolatsioon võib olla mõranenud). Juhtmeid ja isolatsiooni peaks kontrollima elektrik.

Puitesemed

- Puidu säilitamise seisukohalt on oluline stabiilse sisekliima hoidmine.
- Mitte asetada puitesemeid küttekehade vahetusse lähedusse ja vastu niiskeid ning külmi välisseinu.
- Kui kattekihid on kahjustamata, võib ettevaatlikult puhastada pehme lapi või pintsliga. Kattekihtide pudenemise korral mitte puutada.
- Märgpuhastus on keelatud.
- Kontrollida, kas esemetel leidub värskeid puidukahjurite lennuavasid või maas puidupulbri kuhjakesi.
- Puhastada terveid puidu pindu kuivalt pehme harja või lapiga.
- Põhjalikuma puhastamise ja restaureerimise asjus konsulteerida Muinsuskaitseametiga.

Kivist esemed (hauaplaadid, ristimiskivid)

- Kirikutes jm ruumides asuvaid esemeid puhastada tolmust pehme harja või lapiga.
- Pinna puhastamiseks ei tohi kasutada kemikaale, abrasiivvahendeid, terasharju ega muid teravaid esemeid.
- Kivile sattunud küünlarasva eemaldamiseks kasutada puidust või plastist kaabitsat, nii väldib pinna kriimustamist.
- Kui mingil põhjusel on tarvis rasket kivist objekti nihutada, kutsuda appi vastavate vahendite ning oskustega spetsialist. Eset võib kahjustada väiksemgi löök või põrutus.
- Esemete fragmente säilitada kindlas kohas, olemasoleva eseme küljest irdunud tükid jäägu ootama konservaatori kätt.

Trükised, graafilised lehed ja dokumendid

- Hoiustada puhta ja kuiva õhuga ruumis.
- Kontrollida regulaarselt, et esemeid ei ohustaks närilised.
- Kaitsta tolmu eest paberi või puuvillase tekstiiliga kattes.
- Kaitsta otsese päikesevalguse eest (nahk, tekstiil tuhmuvad).
- Vanemad ja suureformaadilised trükised hoiustada võimalusel lamavas asendis, ülejäänud püstiasendis. Vältida liiga tihedat paigutust.
- Võimaluse korral valmistada eriti väärtuslike trükiste jaoks eraldi hoiukarbid.
- Lahtised graafilised lehed paigutada mappi või karpi.
- Keelatud on märgpuhastus.
- Põhjalikuma puhastamise ja restaureerimise asjus konsulteerida spetsialisti ja Muinsuskaitseametiga.

- Altaripiiblid hoida lamavas asendis või asetada alumist serva toetavale alusele, et vältida kõite deformeerumist.
- Lukkumite olemasolul sulgeda trükis selleks ettenähtud moel, vastasel juhul võib trükis oma raskuses ploki ühendusest lahti rebida.

Tekstiilid

- Kirikutekstiilid: vaimuliku rõivad, altari- ja kantslikatted, armulaua jagamisel kasutatavad tekstiilid, pörandavaibad, kirsturaamikatted jne.
- Vältida küünlarasvapekke (kasutada kvaliteetseid küünlaid, laiema mansetiga küünlajalgu).
- Kaitsta tekstiile liigse niiskuse ja valguse ning tolmu eest. Tolmu ja lahtist mustust võib eemaldada pehme pintsli abil.
- Tekstiilesemeid võimalusel hoiustada rullitult: objekt rullida papist torule puuvillase riide või siidpaberi vahele.
- Tasapinnalised esemed hoiustada siidpaberi või tekstiili vahel karbis, sahtlis või riiulis.
- Pakkimiseks ei tohi kasutada kilet jt umbseid materjale.
- Kaitsta tekstiile otsese päikesekiirguse eest (kaetuna puuvillase riidega).
- Tekstiilesemeid tuulutada ja teostada profülaktiline koikahjustuste kontroll vähemalt kord aastas.
- Ajaloolisi tekstiile võib pesta ja triikida ning neilt plekke eemaldada üksnes erialaspetsialist!

- Maakonnainspektorid

<http://muinas.ee/meie/kontaktandmed>

- Programm „Pühakodade säilitamine ja areng“

Programmi eesmärk on pakkuda riigipoolset tuge kirikuhoonete ja neis leiduvate kultuuriväärtuste säilitamiseks.

<http://muinas.ee/puhakoda>

- Kultuurimälestiste riiklik register

<http://register.muinas.ee/public.php>

- Lisalugemist

<http://muinas.ee/muinsuskaitsetegevus/trykised>

MUINSUSKAITSEAMET

Aitäh!

Linda Lainvoo
linda.lainvoo@muinas.ee
640 3018; 53 02 1737

